

Szczepan Czarnecki

Republika Czeska: pomoc uchodźcom i zmiany legislacyjne

Liczba uchodźców przybywających do Republiki Czeskiej z Ukrainy przekroczyła już 150 tys., co postawiło Czechy w obliczu największej fali migracji od zakończenia II wojny światowej. Pierwszym krokiem pomocowym Republiki Czeskiej w tej sytuacji było powołanie regionalnych centrów pomocy Ukrainie, które poza obowiązkową rejestracją zapewniają uchodźcom m.in. zakwaterowanie i pomoc humanitarną. Kolejnym krokiem rządu Petra Fiali będzie przygotowanie pakietu ustaw „Lex Ukrajina”, mających regulować zasady pobytu i zatrudniania uchodźców, ubezpieczenia zdrowotnego, korzystania ze świadczeń socjalnych i edukacji, a tym samym mających na celu jak najlepsze zarządzanie powstałym kryzysem.

Pierwsze działania rządu. Już w pierwszych dniach po rozpoczęciu konfliktu zbrojnego na terytorium Ukrainy, skutkującego wzmożoną migracją obywateli Ukrainy poza granice państwa, w Republice Czeskiej powołano Regionalne Centra Pomocy Ukrainie (KACPU), w których prowadzona jest obowiązkowa rejestracja w Policji Republiki Czeskiej – Wydział Policji ds. Cudzoziemców. Zgodnie z prawem, musi się ona odbyć w ciągu trzech dni od przekroczenia granicy Republiki Czeskiej. Cudzoziemcy z Ukrainy są rejestrowani w ramach ruchu bezwizowego umożliwiającego pobyt do 90 dni od momentu przekroczenia granicy Schengen. Dokonanie rejestracji pobytu w regionie (czes. *kraj*) skutkuje otrzymaniem zezwolenia na pobyt, pomocą w zakwaterowaniu, ubezpieczeniem zdrowotnym, a także możliwością uzyskania pomocy finansowej.

System regionalnych centrów pomocy Ukrainie jest jednolity dla wszystkich regionów w Republice Czeskiej. Ze względu na dużą liczbę przybywających, a z drugiej strony przez ograniczone możliwości niektórych centrów, w poszczególnych regionach otwierane są nowe placówki. Przeciążenie urzędów spowodowało, że rozważana jest możliwość wydłużenia procesu rejestracji z 3 do 30 dni.

Proces wizowy. Po dokonaniu rejestracji, każda osoba przybywająca z Ukrainy ma 90 dni na złożenie wniosku o specjalną długoterminową wizę dla obywateli Ukrainy, którzy w obecnej sytuacji nie mogą wrócić do ojczyzny (czes. *víza za účelem strpění pobytu*). O zezwolenie mogą się oni ubiegać w urzędach imigracyjnych na terytorium państwa (Departament Polityki Azylowej i Migracyjnej Ministerstwa Spraw Wewnętrznych Republiki Czeskiej „OAMP”). Roczna wiza ma być wydawana niezwłocznie po złożeniu wniosku. O wizy mogą się ubiegać nie tylko osoby, które uciekły z Ukrainy po dokonaniu przez Rosji agresji, ale także te, które mieszkają w Czechach już dłuższy czas, a ich zezwolenie na pobyt wygasa.

„Lex Ukrajina”. W związku z zaistniałym kryzysem uchodźczym w Republice Czeskiej planowane są zmiany legislacyjne. Pakiet trzech ustaw – określanych jako „Lex Ukrajina” – ma na celu jak najszybsze i najsprawniejsze przyjęcie uchodźców, ich integrację w procesie pracy, ubezpieczenie oraz pójście dzieci i młodzieży do szkół.

Istotne zmiany dotyczące pobytu uchodźców na terytorium Czech przewidziano w projekcie ustawy o niektórych środkach w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium Ukrainy wywołanym inwazją wojsk Federacji Rosyjskiej. Ustawa ma uprościć proces uzyskiwania zezwolenia na pobyt w Czechach dla uchodźców z Ukrainy i umożliwić im dostęp do bezpłatnej opieki zdrowotnej. Istotny w perspektywie stosunku pracy jest projekt ustawy o niektórych środkach w zakresie zatrudnienia i zabezpieczenia społecznego w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium Ukrainy. Obecnie posiadacze wiz długoterminowych (czes. *víza za účelem strpění pobytu*) w Republice Czeskiej nie mają wolnego dostępu do rynku pracy, a zezwolenia na pracę wydawane są przez regionalne oddziały urzędu pracy na wniosek cudzoziemca lub jego pracodawcy. Osoby spoza UE mogą dostać pracę tylko wtedy, gdy nie ma możliwości zatrudnienia lokalnych kandydatów.

Według założeń przygotowywanej ustawy, osoby przybywające z Ukrainy na terytorium Republiki Czeskiej, które uzyskają specjalną wizę, tj. *vízum ke strpění pobytu*, powinny mieć taki sam status jak imigranci z zezwoleniem na pobyt stały. Posiadacze specjalnej wizy będą więc mogli nawiązać podstawowe stosunki pracy w celu zapewnienia sobie środków do życia bez konieczności ubiegania się o odpowiednie zezwolenie, będą mogli też uczestniczyć w programach przekwalifikowywania oraz rejestrować się jako osoby bezrobotne. Odpowiednie ministerstwa przygotowują się również do przyspieszenia procesu uznawania wykształcenia i kwalifikacji osób przybywających z Ukrainy. Według dyrektora generalnego Urzędu Pracy Republiki Czeskiej, Viktora Najmona, w Czechach zarejestrowanych jest obecnie 13 tys. etatów dla uchodźców z Ukrainy, w szczególności dla monterów, spawaczy, osób pracujących w rolnictwie i służbach komunalnych, a także w służbie zdrowia i usługach.

Podstawowa pomoc materialna. W opublikowanym przez rząd 4 marca br. projekcie ustawy o środkach finansowych zakłada się realizację szeregu środków pomocy finansowej w związku z rosyjską inwazją na Ukrainę. W dokumencie zakłada się wypłacanie świadczeń humanitarnych w wysokości 5000 CZK wszystkim osobom, które przybyły z Ukrainy do Republiki Czeskiej po 24 lutego 2022 r., tj. po rozpoczęciu przez Rosję inwazji na Ukrainę. Jeżeli warunki dochodowe, socjalne i majątkowe cudzoziemca nie pozwalają mu na zaspokojenie podstawowych potrzeb, mogą mu zostać przyznane świadczenia w wysokości 5000 CZK miesięcznie, maksymalnie do 3 miesięcy kalendarzowego następującego bezpośrednio po miesiącu kalendarzowym, w którym udzielona została mu wiza na pobyt dłuższy niż 90 dni. Fakt, że warunki dochodowe, socjalne i majątkowe wnioskodawcy nie pozwalają mu na zaspokojenie podstawowych potrzeb życiowych, ma potwierdzać jego oświadczenie.

Wstępnie dodatek finansowy przewidziano również dla osób prywatnych, które nieodpłatnie zapewniają zakwaterowanie cudzoziemcom wjeżdżającym na terytorium Republiki Czeskiej po 24 lutego 2022 r., którym następnie przyznano wizę na pobyt dłuższy niż 90 dni. Warunkiem uzyskania dodatku miało być zaoferowanie zakwaterowania przez okres co najmniej 7 kolejnych dni w ciągu miesiąca kalendarzowego, zaś jego wysokość miała wynosić od 1000 CZK do 5000 CZK na zakwaterowaną osobę na miesiąc kalendarzowy. Ostatecznie, by nie dopuścić do możliwych nadużyć, prace nad tym środkiem pomocowym zostały przełożone na późniejszy termin.

Osoby, które uzyskają wizy specjalne dla obywateli Ukrainy, mogą się również ubiegać o wszystkie świadczenia pomocy w potrzebie materialnej (czes. *pomoc v hmotné nouzi*), w szczególności o świadczenia okresowe, diety i dodatki mieszkaniowe oraz o jednorazowe świadczenie natychmiastowej pomocy w nagłych wypadkach.

Edukacja. Ponieważ przeważającą grupę wśród osób przybywających z Ukrainy do Republiki Czeskiej stanowią dzieci i młodzież, ich edukacja jest jednym z najważniejszych wyzwań dla rządu. Problem edukacji osób uchodźczych podjęto w projekcie ustawy o szczególnych zasadach w dziedzinie oświaty w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium Ukrainy wywołanym inwazją wojsk Federacji Rosyjskiej. Zgodnie z przygotowywaną ustawą ukraińscy uczniowie szkół średnich mogliby ubiegać się o przyjęcie do liceów w późniejszym terminie (obecnie terminy są planowane na początek kwietnia br.). Przyjmuje się także możliwość powołania specjalnych programów, tzw. „klas zerowych”, ze szczególnym uwzględnieniem podejścia wielokulturowego. Ukraińscy uczniowie powinni być również zwolnieni z egzaminu pisemnego w języku czeskim i zdawać tylko egzamin z matematyki, na który zakłada się o jedną czwartą czasu więcej niż dla uczniów czeskich. Problemem pozostaje kwestia języka egzaminu, przy czym zwraca się uwagę na możliwość przeprowadzenia egzaminu z matematyki w języku angielskim bądź ukraińskim.

Według założeń, w Republice Czeskiej ma zostać uznana ważność szczepień z Ukrainy, tak aby dzieci zaszczepione w Ukrainie mogły uczęszczać do przedszkoli lub świetlic na terenie Czech, zaś dla dzieci niezaszczepionych przewidziano przyspieszony cykl szczepień. Zakłada się także możliwość zatrudniania osób z Ukrainy w czeskich szkołach. W przypadku gdy osoba aplikująca na dane stanowisko nie spełni wszystkich kryteriów ustawowych, w tym biegłej znajomości języka czeskiego, przewiduje się możliwość zatrudnienia na stanowisko asystenta dwujęzycznego, z podstawowym poziomem znajomości języka czeskiego.

Wnioski. Mimo że Republika Czeska nie jest głównym kierunkiem uchodźczym, państwo to stoi w obliczu największego kryzysu uchodźczego od zakończenia II wojny światowej. Według szacunkowych danych, do

9 marca br. do Republiki Czeskiej przybyło ponad 150 tys. osób z Ukrainy. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych podaje, że większość uchodźców to kobiety i dzieci, które stanowią 55% wszystkich osób zarejestrowanych w Republice Czeskiej.

Według zapowiedzi ministra spraw wewnętrznych Víta Rakušana (STAN), Czechy mogą przyjąć ok. 250 tys. uchodźców z Ukrainy, a blisko 100 tys. ukraińskich dzieci może podjąć edukację w czeskich szkołach. Aktualnym wyzwaniem pozostaje kwestia uznawania dyplomów osób przybyłych do Republiki Czeskiej. Szczególnie istotną grupę stanowią w tym zakresie pracownicy służby zdrowia i inni specjaliści potrzebujący uznania wykształcenia i dyplomów, aby móc ubiegać się o pracę w swoim zawodzie. Członkowie rządu zapowiedzieli, że szykują rozwiązania prawne dotyczące uznawalności dyplomów.